

Iselin Theien, Rolf K. Andersen,
Ole Alexander Opdalshei og Håkon Lorentzen

Frivillige organisasjoner

En kommentert bibliografi 2006

Iselin Theien, Rolf K. Andersen, Ole
Alexander Opdalshei og Håkon Lorentzen

Frivillige organisasjoner

En kommentert bibliografi 2006

Institutt for samfunnsforskning

Oslo 2006

© ISF 2006
Rapport 2006:9

Institutt for samfunnsforskning
Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo
www.samfunnsforskning.no

ISBN: 82-7763-231-2
ISSN: 0333-3671

Finansiert av Kultur- og kirke departementet (KKD).

Materialet i denne rapporten er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Det er lagt ut på internett for lesing på skjerm og utskrifter til eget bruk. Uten særskilt avtale med ISF er enhver eksemplar fremstilling og tilgjengeliggjøring utover dette bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar, og kan straffes med bøter eller fengsel.

Innhold

Innledning	5
A) Teoretiske perspektiver og komparasjoner	7
B) Frivillige sammenslutningers omfang, utbredelse, medlemstall .	15
C) Historiske arbeider	19
D) Forholdet mellom stat/kommuner og frivillige organisasjoner ..	23
E) Styring, ledelse og juridiske forhold	29
F) Folkebevegelser og demokrati	35
G) Frivillig innsats og deltakelse	39
H) Selvhjelps- og egenorganisering.....	43
I) Idrett	47
J) Miljø, nærmiljø og lokalsamfunn	51
K) Barn og ungdom	55
L) Helse- og sosialfeltet	59
M) Kirke, diakoni, misjon og livssyn	63

Innledning

I denne bibliografien har vi samlet arbeider som er rettet inn mot temaet frivillige organisasjoner. Vår avgrensning av «frivillige organisasjoner» faller sammen med den som vanligvis legges til grunn i Norge. Her inngår medlems-sammenslutninger med et ideelt eller allmennyttig formål. Utenfor definisjonen faller næringsorganisasjoner, fagforeninger og andre yrkesorganisasjoner, bransjesammenslutninger og andre organisasjoner knyttet til arbeidslivet.

Oversikten inneholder først og fremst forskningsbaserte arbeider. Dette betyr at organisasjonenes egne fremstillinger av seg selv i hovedsak er holdt utenfor. Vi har brukt allmenn tilgjengelighet som et kriterium for å komme med. Det innebærer bl.a. at studentarbeider som ikke er tilgjengelige gjennom institusjonens bibliotek, er falt ut. Også ikke-publiserte seminarinnlegg er utelatt.

Internasjonalt er forskning om frivillige organisasjoner et omfattende felt. Det ville være ugjørlig (og heller ikke særlig hensiktsmessig) å trekke inn all denne litteraturen. Vi har derfor lagt hovedvekten på å få med litteratur av relevans for norske forhold. I tillegg har vi søkt å få med nordisk litteratur. Utenfor de nordiske landene har vi tatt med et begrenset utvalg av engelsk-språklige arbeider.

Vi har søkt å organisere arbeidene etter to prinsipper. Først etter tema. Her har vi tatt utgangspunkt i de vanligste problemstillingene eller temaene i arbeidene. Disse er delt i:

- a) teoretiske perspektiver og komparasjoner
- b) omfang og utbredelse
- c) historiske arbeider
- d) forholdet til stat og kommuner
- e) styring, ledelse og juridiske forhold
- f) folkebevegelser og demokrati

g) frivillig innsats og deltakelse

Litteratur som ikke har latt seg plassere i disse kategoriene er ordnet under den organisasjonstypen som tas opp. Her har vi foretatt en inndeling etter sammenslutningenes formål:

h) selvhjelps- og egenorganisering

i) idrett

j) miljø, nærmiljø og lokalsamfunn

k) barn og ungdom

l) helse- og sosialfeltet

m) kirke, diakoni, misjon og livssyn

Skillet mellom disse to klassifikasjonskriteriene er langt fra entydig. Den som leter etter relevant litteratur bør derfor benytte begge kriteriene. Det kan forekomme at referanser er tatt med begge steder. Heller ikke formål er noe entydig kriterium. Mange sammenslutninger har ulike målsetninger og arbeidsoppgaver. For den som f.eks. leter etter forskning om diakonale organisasjoner kan det også være nyttig å lete under «helse- og sosialfeltet».

Bibliografien er ikke uttømmende. Våre viktigste kilder har vært litteraturreferanser i vitenskapelige arbeider og andre bibliografiske oversikter. Det kan derfor vel tenkes at relevant, men lite referert litteratur er falt ut.

Denne bibliografien er en oppdatering av en bibliografi først utgitt i 1996. Det er en relativt utbredt oppfatning om at interessen rundt den tredje sektor og frivillige organisasjoner har økt de siste 10-15 år, både fra politisk og fra faglig hold, og de mest sentrale arbeidene fra denne perioden er forsøkt inkorporert i denne oppdaterte bibliografien. For å fremme oversiktighet er den eldre litteraturen fra 1996-bibliografien utelatt, og den foreliggende bibliografien konsentrerer seg om litteratur utgitt i perioden 1980-2006. Av samme årsak er det kun et begrenset antall studentarbeider som er tatt med. For en mer utførlig oversikt over litteraturen i perioden frem til 1996, henvises det til Andersen, Rolf K., Ole Alexander Opdalshei og Håkon Lorentzen (1996), *Frivillige organisasjoner: en kommentert bibliografi*. Oslo: Frisam.

A

Teoretiske perspektiver og komparasjoner

Teoretisk benyttes ulike begreper for å beskrive de frivillige sammenslutningene. De vanligste termene er «frivillig sektor», «tredjesektor», «non-profit sektor» og «den ideelle sektor». Ofte, men ikke alltid, fanger disse termene inn ulike sider ved sammenslutningers virke. Mens «non-profit» gjerne viser til økonomiske aspekter ved virksomheten, er det ofte det ubetalte og amatørisk som står sentralt når «frivillig» og «ideell» benyttes. Termen «tredje sektor» er en utbredt samlebetegnelse som står i kontrast med «stat» og «marked».

Etter 1990 har også termen «sivilsamfunnet» blitt tatt i bruk for å ringe inn virksomhet som befinner seg mellom stat og marked. Imidlertid har EU påpekt det som et problem at det fortsatt ikke finnes noen felles definisjon, ei heller legal, av hva som utgjør en sivilsamfunnsorganisasjon. I EU-sammenheng har organisasjoner som spenner fra arbeidsmarkedsaktører («sosiale partnere») til NGOs (non-governmental organisations) og CBOs (community-based organisations) blitt inkludert i forståelsen av det sivile samfunnets organisasjoner.¹ Når det gjelder NGOs, har EU gitt en beskrivelse (igjen snarere enn en legal definisjon) som omfatter organisasjoner i) som ikke distribuerer profitt ii) som er dannet på frivillig grunnlag og som oftest innebærer et element av frivillig deltakelse iii) som har et element av institusjonell formalisering iv) som er uavhengige av regjeringsapparatet, av politiske partier og av kommersielle organisasjoner v) som er dannet for å fremme samfunnsformål, ikke snevre medlemsinteresser.²

Innen FN-systemet benyttes en arbeidsdefinisjon av non-profit sektoren som omfatter enheter som er i) organisasjoner ii) som ikke distribuerer profitt iii) som er institusjonelt atskilt fra regjeringsapparatet iv) som styrer seg selv

1. Se «General principles and minimum standards for consultation of interested parties by the Commission» COM(2002) 704.

2. Se «Promoting the Role of Voluntary organisations and Foundations in Europe» COM(1997) 0241.

og v) som er basert på frivillig medlemskap.³ Denne definisjonen sammenfaller med den som dannet grunnlaget for det mest omfattende internasjonale forskningsprosjektet på området i de siste år, Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project (se referanse 23 og 24 under).

Nedenfor har vi gjengitt noen sentrale nasjonale og internasjonale arbeider som nærmer seg dette brede feltet av non-profit sektoren/ NGOs/ sivilsamfunnet/ den tredje sektor fra ulike, teoretiske perspektiver. Det dreier seg her om arbeider som er sentrale innen et teorifelt, sammenlikninger mellom flere land, klassiske artikler som det ofte refereres til, og artikkelsamlinger som til sammen kan vise bredden på feltet. Vi har her samlet oss om arbeider med sektorovergrepene ambisjoner, dvs. litteratur som ikke bare tar opp forholdene på ett enkelt felt.

1. Amnå, Erik, red. (1999), *Civilsamhället. Demokratiutredningens forskarvolym VIII*. Stockholm: Fakta Info Direkt

Dette tverrfaglige verket søker å klargjøre definisjonen og omfanget av sivilsamfunnet i Sverige, og inngår i den svenske demokratiutredningen.

2. Anheier, Helmut K. (2005), *Nonprofit organizations: theory, management, policy*. London: Routledge.

Bred teoretisk introduksjon til feltet i lærebok beregnet på studenter.

3. Anheier, Helmut K. og Wolfgang Seibel (eds.) (1990), *The Third sector: Comparative Studies of Nonprofit Organizations*. Berlin and New York: Walter de Gruyter.

Dette er oversiktsbok med bidrag fra mange land og flere sektorer.

4. Arvidsson, Håkan, Lennart Berntson og Lars Dencik (1994), *Modernisering och välfärd. Om stat, individ och sivilt samhälle i Sverige*. Stockholm: City University Press.

En historisk og filosofisk orientert analyse av sivilsamfunnets framvekst.

3. Se «Handbook on Non-Profit Institutions in the System of National Accounts», Series F, No.91, UN 2003.

5. Centre for Voluntary Organisation (1990), *Towards the 21st Century: Challenges for the Voluntary Sector*. Proceedings of the 1990 Conference of the Association of Voluntary Action Scholars, vol 1 og 2. London: London School of Economics.

Dette er en samling av konferansebidrag. Den inneholder ca. 60 papers med varierende innhold og kvalitet.

6. Dekker, Paul og Andries van den Broek (1998), «Civil Society in Comparative Perspective: Involvement in Voluntary Associations in North America and Western Europe». *Voluntas*, 9(1):10-38.

En introduksjonsartikkel til komparativ forskning på frivillige organisasjoner.

7. Diani, M. og Doug McAdam, red. (2003), *Social Movements and Networks. Relational Approaches to Collective Action*. Oxford: OUP.

Frivillige organisasjoner og sosiale bevegelser sett gjennom en sosial nettverks-tilnærming.

8. DiMaggio, Paul J. og Helmut K. Anheier (1990), «The Sociology of Nonprofit Organizations and Sectors». *Annual Review of Sociology*, 16(16):137-159.

En teoretisk drøfting av ikke-fortjenestebaserte aktiviteter, og et forsøk på å stille opp en teori om disse.

9. Etzioni, Amitai (1993), *The Spirit of Community. Rights, Responsibilities and the Communitarian Agenda*. New York: Crown Publishers.

Et sentralt arbeid i den amerikanske «kommunitaristiske» tradisjonen. Her vektlegges enkeltmenneskets forpliktelser overfor lokalsamfunn og fellesskap.

10. Gidron, Benjamin, Ralph Kramer, og Lester Salamon (red.) (1992), *Government and the Third Sector. Emerging Relationships in Welfare States*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Artikkelsamling med vekt på forholdet stat-organisasjoner.

11. Gundelach, Peter (1988), *Sociale bevegelser og samfund-sændringer*. Århus: Politica.

Historisk og teoretisk preget arbeid, med vekt på folkebevegelses-perspektivet.

12. Hall, Peter Dopkin (1992), «*Inventing the Nonprofit Sector*» and other Essays on Philanthropy, Voluntarism, and Nonprofit Organizations. Baltimore og London: Johns Hopkins University Press.

Historisk preget artikkelsamling som dreier seg om relasjoner mellom organisasjoner og politisk/økonomiske grupper, med vekt på forholdene i USA.

13. Henriksen, Lars Skov og Bjarne Ibsen, red. (2001), *Frivilligheds utfordringer*. Odense: Odense Universitetsforlag.

En nordisk antologi som åpner for en kritisk diskusjon av frivillige organisasjoners rolle innen de nordiske samfunn.

14. Janoski, Thomas (1998), *Citizenship and civil society. A framework of rights and obligations in liberal, traditional, and social democratic regimes*. Cambridge: Cambridge University Press.

En historisk fundert teoretisk diskusjon av medborgerskap og det sivile samfunn, som bygger på T.H. Marshalls klassiske teori om utviklingen av rettigheter.

15. Kramer, Ralph M. (1981), *Voluntary Agencies in the Welfare State*. Berkeley: University of California Press.

Et klassisk komparativt arbeid som belyser frivillige organisasjoner for funksjonshemmede, og deres roller som velferdsprodusenter i tre land.

16. Lorentzen, Håkon (2004), *Fellesskapets fundament. Sivilsamfunnet og individualismen*. Oslo: Pax.

En diskusjon av utviklingstrekk som truer de formene for sivil deltakelse som kirkelige, humanitære og sosiale organisasjoner tradisjonelt har benyttet i Norge.

17. Lundström, Tommy og Filip Wijkström (1997), *The Nonprofit Sector in Sweden*. Manchester: Manchester University Press.

En helhetlig analyse av den tredje sektor i Sverige, med grundig behandling av historiske og juridiske aspekter.

18. Kuhnle, Stein og Per Selle (eds.) (1992), *Government and Voluntary Organizations. A Relational Perspective*. Aldershot: Avebury.

Artikkelsamling med vekt på forholdet stat - organisasjoner.

19. Matthies, Aila-Leena, red. (2006), *Nordic civic society organisations and the future of welfare services – a model for Europe?* TemaNord 2006:517. Copenhagen: Nordic Council of Ministers

Oversiktsverk om forskningsstatus på frivillige organisasjoner innen helse-og sosialfeltet (vidt definert) i Norden.

20. Micheletti, Michele (1994), *Det civila samhället och staten. Medborgarsammanslutningarnas roll i svensk politik*. Stockholm: Fritzes.

Historisk framstilling av folkebevegelsenes framvekst i det svenske samfunn.

21. Powell, Walter W., red. (1987), *The Nonprofit Sector: a research handbook*. New Haven: Yale University Press.

Sentral artikkelsamling, med omfattende og grundige innlegg som dokumenterer organisasjonenes rolle, utbredelse og økonomi i USA.

22. Rothstein, Bo og Dietlind Stolle (2003), «Introduction: Social Capital in Scandinavia». *Scandinavian Political Studies*, 26(1):1-26.

En introduksjonsartikkel til spesialnummer om sosial kapital i Skandinavia, der deltakelsen i frivillige organisasjoner settes i sammenheng med andre mål på tilknytning mellom individer og samfunn.

23. Salamon, Lester M., S. Wojciech Sokolowski & Associates, red. (2004), *Global civil society: Dimensions of the nonprofit sector, Volume II*. Bloomfield, CT: Kumarian Press.

Referanse 23 og 24 gir til sammen de viktigste resultatene fra det store, komparative «Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project», som omfatter forskning på omfanget, sammensetningen og finansieringen av sivilsammfunnssektoren i 36 land, inklusive Norge.

24. Salamon, Lester M., S. Wojciech Sokolowski og Regina List (2003), *Global Civil Society: An Overview*. Baltimore, MD: The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies.
25. Salamon, Lester M. (1987), «Partners in Public Service: The Scope and Theory of Government-Nonprofit Relations». I: Walter Powell (red.), *The Nonprofit Sector*. New Haven, Conn.: Yale University Press.

Salamon presenterer her en teori om framveksten av offentlige velferdstilbud som et resultat av svikt i de frivillige organisasjonenes virksomhet.

26. Selznick, Philip (1992), *The Moral Commonwealth. Social Theory and the Promise of Community*. Berkeley: University of California Press.

Teoretisk preget arbeid innen den «kommunitaristiske» tradisjonen, med vekt på moralske spørsmål.

27. Sivesind, Karl Henrik, Håkon Lorentzen, Per Selle og Dag Wollebæk (2002), *The Voluntary Sector in Norway - Composition, Changes, and Causes*. ISF Report 2002:2. Oslo: Institute for Social Research.

En rapport tilknyttet Maktutredningen innen området organisasjoner og aksjoner, med presentasjon av begreper, teori og historisk utvikling i den frivillige sektor.

28. Skocpol, Theda (2003), *Diminished democracy: from membership to management in American civic life*. Norman, Okla.: University of Oklahoma Press.

En historisk fundert studie av årsaker til nedgang i deltakelse i frivillige organisasjoner i USA, med vide teoretiske implikasjoner.

29. Streeck, Wolfgang og Philippe C. Schmitter (red.) (1985), *Private Interest Government: Beyond Market and State*. London & Beverly Hills: Sage.

Organisasjonene som økonomiske aktører i samspill med det offentlige.

30. Ware, Alan (1989), *Between Profit and State. Intermediate Organizations in Britain and the United States*. London: Polity Press.

En bok som tar for seg de nye samarbeidsformene mellom organisasjoner og forvaltning.

31. Weisbrod, Burton A. (ed.) (1977), *The Voluntary Nonprofit Sector*. Lexington: Lexington Books.

Et klassisk arbeid om organisasjonene som økonomiske aktører, og deres komparative fortrinn i forholdet til stat og marked.

32. Wollebæk, Dag og Per Selle (2002), *Det nye organisasjonssamfunnet - Demokrati i omforming*. Bergen: Fagbokforlaget.

En oversiktlig norsk introduksjon til koblingen mellom frivillige organisasjoner og demokratiutvikling, med teoretiske og historiske perspektiver.

B

Frivillige sammenslutningers omfang, utbredelse, medlemstall

I dette avsnittet har vi søkt å samle arbeider som i hovedsak presenterer statistisk informasjon om de frivillige sammenslutningenes oppslutning og virke. Her er også tatt med komparative studier, som gir sammenliknende opplysninger om organisasjoner i ulike land. Den mest omfattende undersøkelsen av nyere dato på dette området er å finne referert i avsnittet over (A 23 og A 24) fra den internasjonale Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project, som også inneholder data fra Norge. Statistisk informasjon finnes også i arbeider som er klassifisert under andre punkt. Når det gjelder omfanget av frivillig, ubetalt arbeid, er dette også tatt med under pkt. H.

For skandinaviske forhold er det flere arbeider som gir god oversikt over organisasjonenes medlemstall og utbredelse (5, 10, 22, 23). For den som er interessert i navneregistre og statistiske opplysninger om enkeltorganisasjoner i Norge finnes det flere oversiktsarbeider (2, 13, 14, 17, 18, 24, 29). Informasjon om organisasjoners utbredelse finnes også i sektor- relaterte offentlige utredninger (innen feltene idrett, kultur, barn/ungdom, nærmiljø m.v.).

1. Curtis, James, Douglas Baer og Edward Grabb (2001), «Nations of Joiners: Explaining Voluntary Association Membership in Democratic Societies». *American Sociological Review*, 66(6):783-805.
2. Hallenstvedt, Abraham (1993), *Norske organisasjoner*. Oslo: Tanum-Norli.
3. Handels- og servicenæringens hovedorganisasjon (2004), *Frivillig sektor - verdiskapning og utfordringer*. Oslo: ECON analyse.
4. Helander, Voitto og Karl Henrik Sivesind (2001), «Frivilligsektorns betydelse i Norden». I: Lars Skov Henriksen og Bjarne Ibsen, red., *Frivillighedens utfordringer*, s. 49–66. Odense: Odense Universi-

tetsforlag.

5. Ibsen, Bjarne og Ulla Habermann (2005), *Definition af den frivillige sektor i Danmark*. København: Center for frivilligt socialt arbejde.
6. James, Estelle (red.)(1989), *The Nonprofit Sector in International Perspective*. New York, Oxford University Press.
7. Jeppsson Grassman, E. (1993), «Frivilliga insatser i Sverige - en befolkningsstudie». I: SOU 1993:82 *Frivilligt socialt arbete Kartläggning och kunskapsöversikt*. Stockholm: Fritzes.
8. Lorentzen, Håkon og Per Selle (2000), *Norway: Defining the Voluntary Sector*. ISF Report 2000:14. Oslo: Institute for Social Research.
9. Kramer, Ralph M. (1992), «The roles of voluntary social service organizations in four European states: policies and trends in England, The Netherlands, Italy and Norway». I: Kuhnle, Stein og Per Selle (red), *Government and Voluntary Organizations*. Aldershot: Avebury.
10. NOU (1988), *Frivillige organisasjoner*. NOU 1988:17. Oslo: Finans- og tolldepartementet.
11. NOU (2006), *Frivillighetsregister*. NOU 2006:15. Oslo: Kultur- og kirke departementet.
12. Nøhr, Øyvind (1988), *Servicesentre for eldre i Norge. Landsoversikt 1982*. Oslo: Norsk Gerontologisk Institutt, rapport 7.
13. Pettersen, Bente og Per Selle (1987), *Organisasjonane i Finnmark 1986/87*. Finnmark Fylkeskommune-FFD.
14. Pettersen, Bente og Per Selle (1988), *Organisasjonane i Buskerud 1986/87*. LOS-Rapport 88/5, LOS-Senteret, Bergen.
15. Rasmussen, Åse m. flere. (1987), *De frivillige organisasjoners plass i helse- og sosialsektoren i Harstad kommune*. Studentarbeid - Høgskolesenteret i Nordland.
16. Selle, Per (1992), «Voluntary Organizations and the Welfare State: the Case of Norway» *Voluntas*, 4(1):1-15.

17. Selle, Per og Kurt Klaudi Klausen (1995), *Frivillig organisering i Norden*. Oslo: TANO; København: Jurist- og Økonomiforbundets Forlag.
18. Selle, Per og Bjarne Øymyr (1989), *Frivillige organisasjonar i Hordaland 1987/88*. LOS-Rapport 89/1, LOS-Senteret, Bergen.
19. Selle, Per og Per Arne Hestetun (1990), *Fylkes- og krinsnivået i organisasjonssamfunnet*. Oslo: TANO.
20. Sivesind, Karl Henrik (2005), *Seniorers deltakelse i frivillig arbeid. Betydningen av alder og livssituasjon*. Dokumentasjonsrapport. AR 2005:11. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
21. Sivesind, Karl Henrik (2002), «Sysselsetting i frivillig sektor». *Søkelys på arbeidsmarkedet*, 19(2):147-155.
22. Sivesind, Karl Henrik, Håkon Lorentzen, Per Selle, Dag Wollebæk, S. Wojciech Sokolowski og Lester M. Salamon (2004), «Norway». I: Lester M. Salamon, S. Wojciech Sokolowski & Associates, red., *Global civil society: Dimensions of the nonprofit sector, Volume II*. Bloomfield, CT: Kumarian Press.
23. SOU 1993:82, *Frivilligt socialt arbete. Kartläggning och kunskapsöversikt*.
24. Steen, O. (1992), *Utvalgte oversikter basert på innsamlet materiale fra 10 norske private organisasjoner*. Bergen: Senter for utviklingsstudier.
25. Strømsnes, Kristin (2003), *Folkets makt. Medborgerskap, demokrati, deltakelse*. Oslo: Gyldendal akademisk.
26. Vogel, Joachim (2003), *Föreningslivet i Sverige: välfärd, socialt kapital, demokratiskola*. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
27. Wollebæk, Dag, Per Selle og Håkon Lorentzen (2000), *Frivillig innsats*. Bergen: Fagbokforlaget.
28. Wollebæk, Dag og Per Selle (2001), «Svekket kvinnemakt? Frivillige organisasjoner i endring 1980-2000». I: Per Selle og Nina Berven, red., *Svekket kvinnemakt?*, s. 216-250. Oslo: Gyldendal.

29. Wollebæk, Dag og Per Selle (2000), *Organisasjonssamfunnet i Hordaland ved årtusenskiftet*. Bergen: Arbeidsnotat fra LOS-senteret.
30. Aarønæs, Lars og Frivillighetens samarbeidsorgan (2004), *Fanfare for Frisam: frivillighetens samarbeidsorgan 1995-2005*. Oslo: Frisam: Aneholmen forl.

C

Historiske arbeider

Historiske arbeider lar seg ikke alltid like lett inkludere i denne bibliografiens tematiske katalogisering som de samfunnsvitenskapelige arbeidene, ettersom denne litteraturen tradisjonelt heller har fokusert på historien til en bestemt organisasjon enn til frivillige organisasjoner som overordnet tema. Videre har frivillige organisasjoner/NGOs generelt vært overskygget av fagbevegelsen og parti-politiske bevegelser i norsk som i mye annen av europeisk historiografi. Det er også, som for mange mer samfunnsvitenskapelige tilnærminger, et skille mellom forskning som omhandler den frivillige sektor i Vesten, og forskning på frivillige organisasjoner, da oftest omtalt som NGOs, i utviklingsland.

En del relevant historisk litteratur finnes det likevel, som fra ulike metodologiske og tematiske innfallsvinkler bidrar til å belyse frivillige organisasjoner som overordnet tema. Det dreier seg her om studier av ulike enkeltstående organisasjoner, som for eksempel humanitære og filantropiske organisasjoner (7, 15), religiøse/livssynsorganisasjoner (3, 5, 11), selvhjelpsgrupper (6), kvinneforeninger (12, 13) forbrukerbevegelse (18), idrettsbevegelse (14, 19). Det finnes også ansatser til mer generelle historiske fremstillinger av den frivillige sektoren i Skandinavia (8, 16, 20). Dette er også et forskningsfelt i vekst internasjonalt, og noen nyere engelskspråklige historiske arbeider er tatt med her for å belyse hvordan dette feltet utvikles innenfor historiefaget (1, 2, 9, 17).

1. Eley, Geoff (2002), *Forging democracy: the history of the Left in Europe, 1850-2000*. Oxford: Oxford University Press.
2. Forsythe, David P. (2005), *The humanitarians: the International Committee of the Red Cross*. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Gundersen, Bjarne Riiser, Guri Dahl og Bjørn Gabrielsen (2004), *Elevator: Fretex i 100 år*. Oslo: Forl. Press.

4. Hall, Peter D. (1987), «A Historical Overview of the Private Nonprofit Sector». I: Walter Powell (red.), *The Nonprofit Sector*. New Haven, Conn.: Yale University Press.
5. Hamran, Olav, Elmer Laahne og Arne Olav Lunde Hageberg (2006), *Himmel og jord i bevegelse: Blå kors i hundre*. Oslo: Press.
6. Bergmark, Karin Helmersson (1995), *Anonyma alkoholister i Sverige*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
7. Bundesen, Peter, Lars Skov Henriksen og Anja Joergensen (2001), *Filantropi, selvhjelp og interesseorganisering. Frivillige organisasjoner i dansk socialpolitikk 1849-1990'erne*. Odense: Odense Universitetsforlag.
8. Johansson, Hilding (1980), *Folkrörelserna i Sverige*. Stockholm: Sober.
9. Hilton, Matthew (2003), *Consumerism in twentieth-century Britain: the search for a historical movement*. Cambridge: Cambridge University Press.
10. Jernsletten, Regnor (1998), *Samebevegelsen i Norge: idé og strategi 1900-1940*. Tromsø: Senter for samiske studier, Universitetet i Tromsø.
11. Knutsen, Paul og Terje Emberland (2006), *Livet før døden: Humanistisk forbund 1956-2006*. Oslo: Humanist forlag.
12. Lønnå, Elisabeth (1996), *Stolthet og kvinnekamp: Norsk kvinnesaksforenings historie fra 1913*. Oslo: Gyldendal.
13. Melby, Kari (1997), *Kvinnelighetens strategier: Norges husmorforbund 1915-1940 og Norges lærerinneforbund 1912-1940*. Dragvoll: Senter for kvinneforskning, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
14. Olstad, Finn (1987), *Norsk Idretts historie. Forsvar, sport, klassekamp 1861-1939* Oslo: Aschehoug.
15. Qvarsell, Roger «Välgörenhet, filantropi och frivilligt socialt arbete: En historisk skiss», I: *Frivilligt socialt arbete: Kartläggning och kunskapsöversikt*, SOU 1993:82.

-
16. Selle, Per og Bjarne Øymyr (1994), *Frå verdiorientering til tilbodsorientering. Det frivillige organisasjonssamfunnet i endring 1940-1990*. Oslo: Samlaget.
 17. Tarrow, Sidney (1998), *Power in movement: social movements and contentious politics*. 2. utg. Cambridge: Cambridge University Press.
 18. Theien, Iselin og Even Lange, red. (2004), *Affluence and activism: organised consumers in the post-war era*. Oslo: Unipub forlag - Oslo Academic Press.
 19. Tønnesson, S. og Finn Olstad (1986), *Norsk idretts historie. Folkehelse, trim, stjerner 1939-1986*. Oslo: Aschehoug.
 20. Wijkström, Filip og Tommy Lundström (2002), *Den ideella sektorn. Organisationerna i det civila samhället*. Stockholm: Sober Förlag.

D

Forholdet mellom stat/kommuner og frivillige organisasjoner

Et hovedtema innen frivillighetsforskningen er organisasjonenes forhold til offentlige myndigheter. Det finnes ulike inntak til dette temaet. Noen er opp-tatt av det mer grunnleggende forholdet mellom stat og organisasjoner (4, 5, 16, 24, 26, 28, 29, 39, 44). Andre beskriver samarbeidsrelasjoner på mer av-grensede områder; for idrettsorganisasjoner (10, 11, 19) helse- og sosiale or-ganisasjoner (12, 13, 22, 31, 37, 41), eller miljø (42). En del studier har kom-munen eller lokalsamfunnet som referanseramme for samarbeidet (32, 34, 47). Noen ser på omfanget av offentlige overføringer fra myndighetene til organi-sasjonene, og bruker dette som indikator på samarbeid, sammenvevning eller avhengighet (1, 3, 9, 20, 27, 30).

Et teoretisk perspektiv som fortsatt gjør seg gjeldende innen dette feltet er det *korporative*. Her er spørsmålet hvilken rolle frivillige sammenslutninger spiller i utformingen av politikken, og hvilke samarbeidsorgan som knytter forvaltningen og organisasjonene sammen. Det korporative perspektivet er her presentert med noen få arbeider (7, 17, 23, 25, 43, 46).

1. Albinson, Folke og Eva Åhlström (1991), *Solidaritet med statsbidrag - Översyn av biståndet genom enskilda organisationer*. Stockholm, SIDA.
2. Allern, Elin Haugsgjerd og Hilde Lorentzen (2002), *New forms of civic participation in Norwegian government administration. An exploratory study*. English edition of NIBR-notat no. 2002:113. Oslo: NIBR.
3. Bergmark, Åke (1994), *Från bidrag till ersättning. Om kommunernas stöd til de frivilliga organisationerna inom den sociala sektorn*. Stockholm: Sköndalsinstitutets skriftserie.

4. Boli, Jon (1992), «The ties that bind: The nonprofit sector and the state in Sweden». I: Kathleen D. McCarthy et al.: *The non profit sector in the global community*. San Francisco: Jossey-Bass.
5. Buksti, Jacob A. (1980), «Organisationene, den politiske proces og spillet med samfunnsutviklingen». I: Jacob A. Buksti (red.): *Organisationer under forandring. Studier i organisationssystemet i Danmark*, s. 9-33. Århus: Politica.
6. Buksti, Jacob A. (1980), *Organisationer under forandring*. Århus: Politica.
7. Buksti, Jacob A. (1983), «Organisationer og offentlig politik», *Nordisk Administrativ Tidsskrift*, 64(2):191-212.
8. DsFi (1985), *Frivillige organisationer - alternativ till den offentliga sektorn?* Rapport udgivet af den svenske regering. Stockholm: 1985:6.
9. Dulsrud, Arne (1988), *Frivillighet og tvang. En analyse av frivillige organisasjoners forhold til offentlig støtte*. Universitetet i Oslo, Institutt for sosiologi, Magistergradsavhandling.
10. Enjolras, Bernard (2004), *Idrett mellom statlig styring og selvbestemmelse. Idrettens bruk av spillemidler*. ISF-rapport 2004:7. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
11. Goksøyr, Matti (1992), *Staten og idretten 1861-1991*. Oslo: Kulturdepartementet, Idrettsavdelingen.
12. Haberman, Ulla (1995), *Kommune profiler - En undersøgelse af det frivillige sociale arbejde i seks danske kommuner med særlig vægt på samarbejdsrelationerne til det offentlige*. Odense: Center for frivilligt socialt arbejde.
13. Habermann, Ulla (1986), *Kontrapunkt- om nogle af modsætningerne i debatten om det private og det frivillige sociale arbejde*. Kontaktudvalget til det frivillige sociale arbejde, Socialministeriet.
14. Vestrheim, Dag og Jarleiv Hauge (1988), *Når det offentlige ikke gjør jobben åleine. Organisering og leiding av lokal problemløysing*. NIBR-rapport 1988:7, Oslo.

15. Hegland, Tore Jacob (1991), «Forskningserfaringer om grænser for samarbejdet». I: *Brug og missbrug af frivilligt arbejde*. København: Kontaktudvalget til det frivillige sociale arbejde, Socialministeriet.
16. Henriksen, Lars Skov og Peter Bundesen (2004), «The moving frontier in Denmark: Voluntary-state relationships since 1850». *Journal of Social Policy*, 33(4):605–625.
17. Hood, Christopher og Gunnar Folke Schuppert (1990), «Para-Government Organizations in the Provision of Public Services: Three Explanations». I: Anheier, Helmut K. and Wolfgang Seibel (eds.), *The Third sector: Comparative Studies of Nonprofit Organizations*. Berlin and New York: Walter de Gruyter.
18. Hurnlesjö, I. (1993), «Kvinnor, filantropi, välfärdsstat och sedan? Rapport från ett symposium». *Häftan för Kritiska Studier*, 26(1-2):136-139.
19. Ibsen, Bjarne (1993), «The Voluntary, the Private and the Public Sectors. Different roles and perspectives». I: Council of Europe, Danish State Institute of Physical Education and Idrætsforsk: *Sport and Space. New Challenges to Planning and Architecture*. Copenhagen.
20. Johansson, Staffan (2005), *Kommunalt stöd till sociala ideella organisationer. Omfattning, utveckling och former*. Stockholm: Socialstyrelsen.
21. Kobbeltvedt, Sissel (1996), *Stat og organisasjon: En studie av forholdet mellom staten og de frivillige organisasjonene på bistandsfeltet 1962-1992*. Bergen: LOS-senteret.
22. Kogstad, Ragnfrid (1988), *Formalisert samordning på lokalplan. Belyst ved uttalelser fra 120 yrkes- og interesseorganisasjoner i helse- og sosialsektoren*. Bodø: Høgskolesenteret i Nordland.
23. Klausen, Kurt Klaudi (1994), «Normative vektorer. Stat, marked og civilt samfund som organisatoriske ordningsformer». *Ledelse og Erhvervsøkonomi*, 58(1):31-42.
24. Klausen, Kurt Klaudi (1989), «Den tredje sektor - Frivillige organisationer mellom stat og marked». I: Klausen, Kurt Klaudi og Torben Hviid Nielsen (red.): *Stat og marked*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

25. Klausen, Kurt Klaudi (1994), «Paragovernmental Organizations, the Extension of the Welfare State - voluntary and nonprofit centers for women in Denmark». I: Perlmutter, Felice Davidson (Ed.): *Women and Social Change: Cross-Cultural Case Studies of Nonprofit organizations*, Washington, D.C.: NASW Press.
26. Klausen, Kurt Klaudi og Per Selle (1995) (red.): *Frivillig organisering i Norden*. Oslo: TANO.
27. Knapp, Martin, Eileen Robertson og Corinne Thomason (1990): «Public Money, Voluntary Action: Whose Welfare?». I: Anheier, Helmut K. og Wolfgang Seibel (red.): *The Third Sector: Comparative Studies of Nonprofit Organizations*. 183-218. Berlin, New York: Walter de Gruyter.
28. Kuhnle, Stein og Per Selle (red.)(1990), *Frivillig organisert velferd: alternativ til offentlig?* Bergen: Alma Mater.
29. Kuhnle, Stein og Per Selle, red. (1992), *Government and Voluntary Organizations. A Relational Perspective*. London: Avebury.
30. Kvalvåg, Marianne Iselin (1995), *Statlige overføringer til frivillige organisasjoner*. Oslo: Statskonsult, rapport 1995:3.
31. Lorentzen, Håkon (1994), *Frivillighetens integrasjon. Staten og de frivillige velferdsprodusentene*, Oslo: Universitetsforlaget.
32. Nordahl, Berit og Yngve Carlsson (1999), *Lokale utvalg og deltakerdemokrati. Evaluering av SAM-programmets forsøk med formalisert samarbeid mellom kommune og innbyggere*. Oslo: NIBR/Norges byggforskningsinstitutt.
33. Nordhaug, Odd (1990), «Voluntary Organizations and Public Incentive Systems. A Norwegian Case». *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 19(3): 237-250.
34. Norlin, Lena og Lars-Erik Olsson (2000), *Partner sökes. Samverkan mellan kommuner och frivilliga organisationer*. Stockholm: Sköndalsinstitutet.
35. Olson, Hans Erik (1992), *Staten och ungdomens fritid. Kontroll eller autonomi?* Avhandlingsserie nr. 40. Lund: Arkiv.

36. Onarheim, Gunnar (1991), *Forholdet mellom det offentlige og frivillige organisasjoner - ei større utfordring i 1990-åra*. Bergen: LOS-senter notat: 91/5.
37. Repstad, Pål, red. (1998), *Den lokale velferdsblanding: når offentlige og frivillige skal samarbeide*. Oslo: Universitetsforlaget.
38. Riiskjær, Søren (1989), *The Voluntary Sector and the State*. Slagelse: Idrætsforsk, Gerlev Idræts højskole.
39. Røiseland, Asbjørn (2006), «Demokratiets infrastruktur i forfall?». *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 47: 427-437
40. Salamon, Lester M. og Helmut K. Anheier (1998), «Social Origins of Civil Society: Explaining the Nonprofit Sector Cross-Nationally». *Voluntas*, 9(3):213-248.
41. Stenius, Kerstin (1999), *Privat och offentligt i svensk alkoholistvård. Arbetsfördelning, samverkan och styrning*. Lund: Arkiv förlag.
42. Taugbøl, Trond (1994), *Miljøvernssamarbeid mellom kommune og frivillige organisasjoner*. Oslo: Kommunenes Sentralforbund/Kommuneforlaget.
43. Torsteinsen, H. (1992), «Lokale organisasjoners innflytelse i kommunepolitikken: Finnes det en lokal korporatisme?» *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift*, 8(2):113-132.
44. Tranvik, Tommy og Per Selle (2005), «State and citizens in Norway: Organisational society and state – municipal relations». *West European Politics*, 28: 852-871.
45. Vestrheim, Dag, (1988), *Når det offentlige ikke gjør jobben alene*, NIBR-rapport 1988:7, Oslo.
46. Winai, Peter (1989), *Gränsorganisationer: egenskaper, problem och utvecklingsmöjligheter hos organisationer i gränslandet mellan privat och offentlig sektor*. Avh.(doktorgrad), Stockholms universitet.
47. Wislie, Anne og Odd H. Guntvedt (1988), *Frivillige organisasjoner og kommune i samarbeid. Erfaringer fra et forsøksprogram*. Rapport 1/88. Oslo: Norsk Gerontologisk Institutt.

E

Styring, ledelse og juridiske forhold

I internasjonal litteratur er styring og ledelse i non-profit sektoren blitt et stort forskningsfelt (4, 7, 8, 26, 32, 33, 55). Det er også flere skandinaviske studier som omhandler ledelse av frivillige organisasjoner (1, 6, 22, 28, 29, 30). I tillegg er det i Skandinavia en del litteratur på idrettsfeltet som tar opp ledelsesspørsmål (10, 16, 17, 19, 24, 25, 35, 38).

I dette avsnittet har vi også tatt med forskning som omhandler de frivillige sammenslutningenes skattemessige (12, 13, 14, 20, 36, 37,) og juridiske (23, 52, 53) status. Gjennom skatte- og avgiftspolitikken setter myndighetene de økonomiske rammebetingelsene for frivillig virke. Dette er et tema som er lite omhandlet i skandinavisk litteratur. Det finnes imidlertid noen unntak. I internasjonal, spesielt amerikansk litteratur er dette et sentralt tema. Her sammenholdes gjerne rammebetingelsene for organisasjonene med tilsvarende vilkår for fortjenestebaserte markedsaktører.

1. Ahrne, Göran og Apostolis Papakostas (2002) *Organisationer, samhälle och globalisering: tröghetens mekanismer och förnyelsens förutsettningar*. Lund: Studentlitteratur.
2. Abhay, Krisna (1993), «Leadership Challenges Facing Mutual Assistance Associations: Helping Immigrants Move into the Mainstream». I: Young, Dennis R., Robert M. Hollister and Virginia A. Hodgkinson (eds.) *Governing, Leading, and Managing Nonprofit Organizations*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
3. Busk, Svein Georg, Morten Skjørshammer og Georg Landsvik (1995), *Råd og tips om drift av frivillighetsentraler: Studiehefte*. Oslo: Diakonhjemmets høskolesenter, Senter for frivillig innsats.
4. Butler, Richard J. og David C. Wilson (1990), *Voluntary Organizations in Action: Strategy in the Voluntary Sector*. London: Routledge

5. Bø, Ingar og Peter F. Drucker (2004), *Leadership of volunteer workers: a comparison and discussion of Walt Kallestad's leadership in Community Church of Joy with Peter F. Drucker's theory on managing the non-profit organisation*. Oslo: I. Bø.
6. Cedstrand, Sofie (2005), *Idealism till salu? Om ideella organisationers strategival och dess demokratiska betydelse*. Göteborg: Förvaltningshögskolan.
7. Cornforth, Chris (2003), *The Governance of public and non-profit organisations: what do boards do?* London: Routledge.
8. Dym, Barry og Harry Hutson (2005), *Leadership in nonprofit organizations*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.
9. Eriksson, Sten (1985), *Idrottens ledarutbildning - historisk och nulägsanalyser*. Idrottspedagogiska rapporter 17 (Akademisk avhandling). Mölndal: Institutionen för pedagogik, Göteborgs Universitet.
10. Eriksson, Sten (1986), *Idrottsföreningarna och tränarutbildningen*. Idrottspedagogiska rapporter 21. Göteborg: Göteborgs Universitet
11. Eriksson, Sten (1983), *Utvärdering af idrottsledarutbildning. Bakgrund, teoretiska utgångspunkter och undersøkningsupplægning*. Idrottspedagogiska rapporter 8. Mölndal: Institut för praktisk pedagogik, Göteborgs Universitet.
12. Gjems-Onstad, Ole (1993), «Value added taxation and the third sector». *Voluntas* 4(3):372-394.
13. Gjems-Onstad, Ole (1988), «Frivillige organisasjoner og skatte- og avgiftslovgivningen». I: *NOU 1988:17 Frivillige organisasjoner*, side 356-412.
14. Gjems-Onstad, Ole (1989), *Skatt, avgift og allmenntilgitt institusjoner*. Oslo: Dyade Fagbøker.
15. Goa, Jane Synnøve og Berit Lyngøy (1995), *Hvordan blir økonomisk styring brukt i 2 kristelige organisasjoner for å nå overordnede mål*. HIBU, Ringerike, studentarbeid.

16. Gotvassli, Kjell (1991), *Idrettslederen - leder eller administrator? En rapport om nord- og sørtrønderske idrettsledere*. NTF-rapport 1991:12, Steinkjer: Nord-Trøndelagsforskning.
17. Granström, Per-Olof og Eva Olofsson (1984), *Forskning om idrottsledare - en litteraturstudie av nordisk forskning om manliga och kvinnliga idrottsledare*. Arbetsrapporten från pedagogiska institutionen. Pedagogiskan Institutionen, Umeå Universitet.
18. Habermann, Ulla og Ingrid Parsby (1987), *Myter og realiteter i det frivillige sociale arbejde - en undersøgelse af frivillige organisationers ressourcer*. København: Socialministeriet.
19. Hansen, Jørn og Klausen, Kurt Klaudi (1989), *Mellem kald og videnskab. Ledelse og uddannelse i idrætten. Idrætshistorisk årbog 1989*. Bogforlaget DUO.
20. Hansen, Kenneth (2003), *Ideelle organisasjoner i nasjonalregnskapet*. Oslo: Statistisk sentralbyrå, Avdeling for økonomisk statistikk/Seksjon for nasjonalregnskap.
21. Heinilä, Kalevi (1972), «Survey of the value orientations of Finnish sport leader», *International Review of Sport Sociology*, 7: 111-117.
22. Heitmann, Jan H. (1991), «Vanskeligere enn valget. Prinsipielle dilemmaer ved styring og ledelse av frivillige organisasjoner». I: Selle (red): *Organisasjonssamfunnet i en brytningstid*. Bergen: Alma Mater.
23. Hemström, Carl (1988), *Organisationernas rättsliga ställning*, 4. uppl. Stockholm: Norstedts.
24. Holberg, Vigdis og Hans Arne Westberg Gjersøe (1987), *Frivillighet og profesjonalitet blant idrettsledere*. Tønsberg: Studium i administrasjon og ledelse.
25. Holm, Kjell (1989), *Idrettsadministrativ belastning i norske idrettslag*. Telemark distriktshøgskole.
26. Hulme, David og Michael Edwards (1996), *Beyond the magic bullet : NGO performance and accountability in the post-cold war world*. West Hartford, Conn.: Kumarian Press.

27. Ibsen, Bjarne (1988), *Det frivillige og ulønnede lederarbejde*. København: Danmarks Højskole for Legemsøvelser.
28. Jonsson, Christer (1995), *Ledning i folkrörelseorganisationer – den interaktiva ledningslogiken*. Lund: Lund University Press.
29. Klausen, Kurt Klaudi (1990), *Organisatorisk inerti og mikrodynamiske prosesser. Ledelsesmessige og organisatoriske prosesser i frivillige organisationer*. (Ph.d. serie/Handelshøjskolen i København, 2, 90). København: Samfundslitteratur.
30. Knudtzon, Lillin Cathrine (1997), *Tillitsverv og lønnet arbeid : hvordan tillitsvalgte i frivillige organisasjoner kombinerer verv og lønnet arbeid*. Oslo: Norges byggforskningsinstitutt.
31. NOU 1990:4, *Utviklingen på lotterimarkedet*
32. Nutt, Paul C. og Robert W. Backhoff (1992), *Strategic Management of Public and Third Sector Organizations*. San Francisco: Jossey Bass.
33. Paton, Rob og Carolyn Hooker (1990), «Managers and their development in voluntary organizations: trends and issues in the UK». I: *Towards the 21st Century: Challenges for the Voluntary Sector. Proceedings of the 1990 Conference of the Association of Voluntary Action Scholars*, vol 1 og 2. London: Centre for Voluntary Organisation, London School of Economics.
34. Pundsnes, Kristin (1993), *Økonomiske styrings- og kontrollsystemer i nonprofit organisasjoner. Utredning i regnskap og økonomisk styring*. Bergen: Norges Handelshøyskole.
35. Seippel, Ørnulf (2003), *Norske idrettslag 2002: kunnskap, ledelse og styring*. ISF-rapport 2003:7. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
36. Simon, John G. (1987), «The Tax Treatment of Nonprofit Organizations: A Review of Federal and State Policies». I: Walter Powell (red.), *The Nonprofit Sector*. New Haven, Conn.: Yale University Press.
37. Skattedirektoratet (1995), *Skatt for ideelle organisasjoner og institusjoner*.

38. Skirstad, Berit (1992), *Norske Idrettsledere. Rapport 2*. Rapport nr. 102, Oslo: Norges Idrettshøgskole.
39. Skirstad, Berit (1983), *Er kvinnene underrepresentert i norsk idrettsledelse?* Oslo: Norges Idrettshøgskole.
40. Skirstad, Berit (1983), *Norsk idrettsledere. Rekruttering til styrehverv i norsk idrett*. Oslo: Norges Idrettshøgskole.
41. Skirstad, Berit (1982), *Norske Idrettsledere. Rapport 1*. Rapport nr. 68, Oslo: Norges Idrettshøgskole.
42. Smith, Steven R. og Michael Lipsky (1993), *Nonprofits for hire. The welfare state in the age of contracting*. London: Harvard University Press.
43. Statskonsult (1995), *Statlige overføringer til frivillige organisasjoner*. Rapport 1995:3. Oslo: Statskonsult.
44. SOU 1993:71, *Organisationernas bidrag*.
45. Statskonsult (1996), *Statlig støttepolitikk og endringer i det frivillige organisasjonslivet*. Rapport 1996:4. Oslo: Statskonsult.
46. Statskontoret (1991:6), *Statligt föreningsstöd*. Stockholm.
47. Steinberg, Richard (1987), «Nonprofit Organizations and the Market»: I: Walter Powell (red.), *The Nonprofit Sector*. New Haven, Conn.: Yale University Press.
48. Støkken, Anne Marie og Børre Nylehn (1991), *Monopol eller konkurranse i velferdskommunen*. Oslo: Kommuneforlaget.
49. Søholt, Susanne (1990), *Ildsjel - en ny profesjon: prosjektlederrollen i BOM-forsøk*, Rapport, Oslo: Norges Byggforskningsinstitutt.
50. Täckenström, Hans (1989), *Nya mål: praktisk marknadsföring för föreningar och ideelle organisationer*. Stockholm: Utbildningförlaget Brevskolan.
51. Useem, Michael (1987), «Corporate Philanthropy». I: Walter Powell (red.), *The Nonprofit Sector*. New Haven, Conn.: Yale University Press.

52. Woxholth, Geir (1998), *Nonprofit law in Norway*. ISF report 1998:12. Oslo: Institutt for samfunnsforskning/Institute for Social Research.
53. Woxholth, G. (1990), *Foreningsrett*. Oslo: Juridisk Forlag.
54. Young, Dennis R. (1987), «Executive Leadership in Nonprofit Organizations». I: Walter Powell (red.), *The Nonprofit Sector*. New Haven, Conn.: Yale University Press.
55. Young, Dennis R., Robert M. Hollister og Virginia A. Hodgkinson (eds) (1993), *Governing, Leading, and Managing Nonprofit Organizations. New Insights from Research and Practice*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

F

Folkebevegelser og demokrati

Historisk har frivillige initiativ ofte vært beskrevet som folkebevegelser. I Sverige spesielt utgjør «folkrörelsene» et etablert begrep og forskningsfelt (2, 6, 12, 17). Folkebevegelsene knyttes gjerne til tre elementer. For det første det *folkelige*, dvs. organiseringen av kultur, tradisjoner, holdninger, meninger og livssyn. For det annet knyttes gjerne uttrykket *bevegelse* til organisasjonsformer som er løsere enn de man finner i frivillige organisasjoner. Folkebevegelsene har også blitt sett på som *meningsbærere*, som uttrykk for tanker, idéstrøminger som enda ikke har fått noe fast parlamentariske uttrykk.

Folkebevegelsesforskningen grenser opp mot et perspektiv på frivillige organisasjonene der disse sees som demokratiske aktører og som bærere av idealer om medbestemmelse og innflytelse, og mot forskningen på sosiale bevegelser (3, 11, 15, 16). Det finnes også arbeider som problematiserer folkebevegelsenes særstilling som demokratimodell (1, 19, 21).

1. Andreassen, Tone Alm (2006), «Truet frivillighet og forvitrede folkebevegelser? En diskusjon av hva perspektiver fra studier av sosiale bevegelser kan tilføre forskningen om frivillige organisasjoner». *Sosiologisk tidsskrift*, 14(2):147-170.
2. Blomdahl, Ulf (1990), *Folkrörelserna och folket*. Stockholm: Institutionen för framtidsstudier og Carlsson Bokförlag.
3. Boström, Magnus (2004), *Den Organiserade frivilligheten*. Lund: Liber.
4. Bøje, Claus (1990), «Foreningen som det folkelige arbejdes modstander». I: Høgh, Kim og Knud Munck, *Fantasi, folkelighed og forening*. København: Københavns Amts Idræts- og Ungdomsforening.

5. Dahl, Robert A. (1994), «A Democratic Dilemma: System Effectiveness versus Citizen Participation». *Political Science Quarterly*, 109(1):23-34.
6. Friberg, Mats og Johan Galtung (1984), *Rörelserna*. Stockholm: Akademilitteratur.
7. Gulli, Brita (1982), «Likeverd, likestilling, frigjøring. En interesseanalyse av de eldre kvinneorganisasjonene». I: Harriet Holter (red.), *Kvinner i fellesskap*. Oslo: Universitetsforlaget.
8. Gundelach, Peter (1988), *Sociale bevægelser og samfundsændringer. Nye sociale grupperinger og deres organisationsformer ved overgangen til ændrede samfundstyper*. Århus: Politica.
9. Hegland, Tore Jacob (1984), *Privatisering og folkeligt engagement*. København: Kontaktudvalget til det frivillige sociale arbejde, Socialministeriet.
10. Hegland, Tore Jacob (1994), *Fra de tusind blomster til en målrettet udvikling*. Aalborg: Alfuff.
11. Herrmann, Eberhard (1992), «Vad är det för värdefullt med folkrörelser - avslutande reflexioner». I: Sigbert Axelson og Thorleif Pettersson, *Mot denna framtid. Folkrörelser och folk om framtiden*. Stockholm: Carlsson Bokförlag i samarbaid med Institutet för Framtidsstudier.
12. Johansson, Hilding (1980), *Folkrörelserna i Sverige*. Stockholm: Sober Förlag.
13. Mikkelsen, Flemming (2002), *Bevægelser i demokrati : foreninger og kollektive aktioner i Danmark*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
14. Nielsen, Henrik Kaare (1991), *Demokrati i bevægelse. Sammenlignende studier i politisk kultur og nye sociale bevægelser i Vesttyskland og Danmark*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
15. Oberschall, Anthony (1993), *Social Movements*. New Brunswick Transaction Publishers.
16. Seippel, Ørnulf (2003), «Sociale bevegelser: Innføring, oversikt, utfordringer». *Sosiologisk tidsskrift*, 11(2):181–202.

-
17. SOU 1988:39, *Folkrörelseutredningen. Mål och resultat - nya principer för det statliga stödet till föreningslivet.*
 18. Statens Ungdomsråd (1980), *Massor i rörelse - föreningarna i Sverige.*
 19. Strømsnes, Kristin (2001), *Demokrati i bevegelse.* Bergen: Institutt for sammenliknende politikk, Universitetet i Bergen.
 20. Stræde, Johs. (1990), *Folkelighed & fremtid.* København: Poul Kristensens Forlag.
 21. Trägårdh, Lars (2006), «The 'Civil Society' Debate in Sweden: The Welfare State Challenged». I: Lars Trägårdh, red., *State and Civil Society in Northern Europe: The Swedish Model Reconsidered.* New York: Berghan Books.

G

Frivillig innsats og deltakelse

I forskningen om frivillige organisasjoner danner de frivillige og deres ubetalte innsats et viktig fokuseringspunkt (1, 10, 27, 34). I engelskspråklig litteratur brukes betegnelsen «volunteering» om den ubetalte arbeidsinnsatsen. I Norge brukes ofte «likemannsarbeid» om ubetalt innsats mellom mennesker i samme livssituasjon eller med samme handicap innen organisasjonene for funksjonshemmede (16, 25). Denne termen er dermed smalere enn «frivillig arbeid»/ «volunteering».

En vesentlig del av forskningen innen dette feltet tar opp spørsmålet om omfanget av den ubetalte innsatsen (3, 4, 9, 13, 31). Andre arbeider setter søke-lyset på samarbeidsrelasjoner mellom fagfolk/kommersielle aktører/offentlig fovaltning på den ene siden, og de frivillige på den annen (8, 12, 17, 30). Et viktig spørsmål innen denne forskningen er hva som motiverer frivillige til ulønnet innsats (2, 7, 14, 19, 20, 23). Et annet, sentralt tema for forskningen på dette feltet i de senere år, dreier seg om forholdet mellom deltakelse i frivillige organisasjoner og «sosial kapital» (26, 28, 32, 33).

1. Amnå, Erik (2000), *Three Essays on Volunteerism and Voluntary Organisations*. Stockholm: Sköndalsinstitutets arbeidsrapportserie.
2. Andersen, Rolf K. (1996), *Motiver for frivillig innsats i Norges Røde Kors*. ISF-Rapport 1996:2. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
3. Anker, Jørgen og Inger Koch Nielsen (1995), *Det frivillige arbejde*. København: Socialforskningsinstituttet 95:3.
4. Bjertnæs, Øyvind Andresen (1999), *Organisasjonsdeltakelse i Norge fra 1983 til 1997*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
5. Boolsen, Merete Watt (1988), *Frivillige i socialt arbejde - hvem, hvad og hvorfor*. København: Socialforskningsinstituttet.

6. Brochmann, Grete og Jon Rogstad (2004), «På sidelinjen? Vilkår for deltakelse i politikk og organisasjonsliv i Norge». I: Bo Bengtsson, red., *Föreningsliv, makt och integration*, Vol. 2004:49:315–341. Stockholm: Departementsserien.
7. Clary, Gil E., Mark Snyder, og Robert Ridge (1992), «Volunteers' Motivation: a functional strategy for the recruitment, placement and retention of volunteers», *Nonprofit Management & Leadership*. 2(4):333-350.
8. Clifford, Graham og Torill Tjelflaat (2002), *Frivillig på heltid: fem frivillige organisasjoner i endring*. Trondheim: ALLFORSK.
9. Clifford, Graham (2001), *Egeninnsats og fellesskap: beretninger fra aktive i frivillige organisasjoner og lag*. Trondheim: Barnevernets utviklingscenter i Midt-Norge.
10. Dekker, Paul og Loek Halman (2003), *The Values of volunteering: cross-cultural perspectives*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
11. Ellis, Susan J. og Katherine H. Noyes (1990), *By the People. A History of Americans as Volunteers*. Rev. Ed. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
12. Enjolras, Bernard (2002), «Does the Commercialization of Voluntary Organizations 'Crowd out' Voluntary Work?». *Annals of Public and Cooperative Economics*, 73(3):375–398.
13. Farner, Asle (1988), *Usynlig arbeid og skjulte ressurser*, SNU-rapport nr. 7, NIBR-rapport 1988:15. Oslo: SNU/NIBR
14. Habermann, Ulla (2001), *En postmoderne helgen? - om motiver til frivillighet*. Socialhögskolan i Lund, Lund Universitet.
15. Habermann, Ulla (1987), *Det tredje netværk - en grundbog om frivilligt socialt arbejde*. Viborg: Akademisk Forlag.
16. Halvorsen, Rune (2005), «The emergence of social movements by social security claimants». I: Joergen Paul Andersen, Anne-Marie Guillemard, Per H. Jensen og Birgit Pfau-Effinger, (red.), *The changing face of welfare. Consequences and outcomes from a citizenship perspective.*, s. 239-254. Bristol: Policy Press.

17. Imer, Tove (1992), *Ansatt og frivillig*. Aalborg: Alfuff.
18. Jeppsson Grassman, E (1994), *Third age volunteering in Sweden*. Sköndal: Sköndalsinst. skriftserie.
19. Koch-Nielsen, Inger Clausen og Jacob Dalsgaard (2002), «Værdierne i det frivillige arbejde». I: Peter Gundelach, red., *Danskernes Værdier*, s. 232-259. København: Hans Reitzels Forlag.
20. Koht, Kirsten (1995), *Motivasjon og belønningssystemer for frivillige virksomheter: studiehefte*. Oslo: Diakonhjemmets høgskolesenter, Senter for frivillig innsats.
21. Lohmann, Roger A. (1992), *The Commons. New Perspectives on Nonprofit Organizations and Voluntary Action*, San Fransisco: Jossey-Bass Publishers.
22. Lorentzen, Håkon og Ole Alexander Opdalshei (1997), *Integrasjon gjennom frivillige organisasjoner*. ISF-rapport 1997:19. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
23. Lorentzen, Håkon og Jon Rogstad (1994), *Hvorfor frivillig? Begrunnelser for frivillig sosialt arbeid*, ISF-Rapport 1994:11. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
24. Murnighan, Keith, J., Jae Wook Kim og Richard A. Metzger (1993), «The Volunteer Dilemma», *Administrative Science Quarterly*, 38(4):515-538
25. Olsen, Bennedichte C. Rappana og Marit Opsahl Grefberg (2006), *Å være i samme båt: likemannsarbeid i funksjonshemmedes organisasjon: en veileder*. Oslo: Sosial- og helsedepartementet.
26. Putnam, Robert D. (2002), *Democracies in flux: the evolution of social capital in contemporary society*. Oxford: Oxford University Press.
27. Pearce, Jone L. (1993), *Volunteers. The organizational behavior of unpaid workers*. London: Routledge.

28. Seippel, Ørnulf (2006), «Sport and Social Capital». *Acta Sociologica*, 49(2):169–183.
29. Seippel, Ørnulf (2004), «The World According to Voluntary Sport Organizations: Voluntarism, Economy and Facilities». *International Review for the Sociology of Sport*, 39(2):223–232.
30. Seippel, Ørnulf (2002), «Volunteers and professionals in Norwegian sport organizations». *Voluntas*, 13(3):253-270.
31. Sivesind, Karl Henrik, Håkon Lorentzen, Per Selle, Dag Wollebæk, S. Wojciech Sokolowski og Lester M. Salamon (2004), «Norway». I: Lester M. Salamon, S. Wojciech Sokolowski & Associates, red., *Global civil society: Dimensions of the nonprofit sector, Volume II*. Bloomfield, CT: Kumarian Press.
32. Wollebæk, Dag og Per Selle (2003), «Participation and Social Capital Formation: Norway in a Comparative Perspective». *Scandinavian Political Studies*, 26(1):67-91.
33. Wollebæk, Dag og Per Selle (2002), «Does Participation in Voluntary Associations Contribute to Social Capital? The Importance of Intensity, Scope and Type». *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 31(1):32-61.
34. Wollebæk, Dag, Per Selle og Håkon Lorentzen (2000), *Frivillig innsats*. Bergen: Fagbokforlaget.
35. Wuthnow, R. (1991), *Acts of Compassion*. Princeton, Princeton University Press.

H

Selvhjelps- og egenorganisering

Forskning om selvhjelp og egenorganisering har skutt fart i årene etter 1980. En del arbeider har et anvendt preg og er utformet som håndbøker eller gode råd til de som vil starte og drive slike grupper, og er utelatt her. Andre arbeider er av allmenn art og beskriver mer generelle prosesser i selvhjelpsgrupper (1, 4, 7, 12, 13). Noen få arbeider gir mer empiriske opplysninger om omfang og utbredelse (14, 16, 19, 21), mens mange dreier seg om enkeltbeskrivelser av selvhjelpsordninger i en organisasjon eller overfor et problem (2, 5, 6, 8, 10, 15, 25, 26). Det finnes også forskningsarbeider av nyere dato som tar opp forholdet mellom selvhjelps-/ egenorganiseringsgrupper og relevante statlige/lokale myndigheter, tilknyttet spørsmål om brukermedvirkning (3, 24).

Som en spesiell undergruppe av egenorganisering er det her også tatt med noen referanser til kooperativ litteratur. På grunn av sin økonomiske karakter vil de store landbruks- og forbrukersamvirkene gjerne falle utenfor definisjonen av frivillige organisasjoner, mens mindre grupperinger organisert etter kooperative «hjelp til selvhjelps»- prinsipper lettere lar seg inkludere (11, 20, 22, 23, 27, 28, 29).

1. Abrahamsen, Kirsten (1995), *Felles skjebne - felles løft. Om sosiale nettverk, selvhjelp og livskvalitet*. Oslo: Universitetsforlaget.
2. Amundsen, Ivar m. fl. (1993), *Selvhjelp – kan det fungere ved livskriser? en evaluering av «Landsorganisasjonen leve videre»*. FOU-rapport 127/93. Kristiansand: Agderforskning.
3. Andreassen, Tone Alm (2004), *Brukermedvirkning, politikk og velferdsstat*. Arbeidsforskningsinstituttets skriftserie 13. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
4. Diemer, Anne. og Else Stenbak (1992), *Selvhjelpsgrupper*. København: UCSF.

5. Felberg, Rigmor Elisabeth og Marit Skavlem (1989), *Selvhjelpsgrupper - hjelp til selvhjelp? En spørreskjemaundersøkelse blant deltakere i angstgrupper fra Oslo og Bergen*. Universitetet i Bergen, Institutt for psykologi, hovedfagsoppgave.
6. Follesø, Reidun (2004), *Bruker eller brukt? Landsforeningen for barnevernsbarn. Analyse av en interesseorganisasjon i møte med dagens barnevern*. Trondheim: Institutt for sosialt arbeid og helsefag, NTNU.
7. Gartner, Alan og Frank Riessman (1984), *The selfhelp revolution*. New York: Human Sciences Press.
8. Granerud, Arild (1994), «Kontakt mellom mennesker»: *evaluering av selvhjelpsgrupper i regi av Nasjonalforeningen for folkehelsen*. Nasjonalforeningen for folkehelsen, Hedmark fylkeslag.
9. Habermann, Ulla (1989), *Oppfordring til selvhjelp*. København: Sosialpolitisk Forlag.
10. Halvorsen, Rune (2002), *The paradox of self-organisation among disadvantaged people. A study of marginal citizenship*. Trondheim: Institutt for sosiologi og statsvitenskap, NTNU.
11. Hansson, Jan-Håkan og Filip Wijkström (2001), *Civilt samhälle, social ekonomi eller nonprofit? Fallet Basta Arbetskooperativ*. Sköndal: Sköndalsinstitutets forskningsavdeling.
12. Hjemdal, Ole K., Sigrun Nilsen og Sissel Seim (1998), *Selvhjelp. Kunsten å løfte seg etter håret*. Oslo: Cappelen.
13. Hjelmtveit, Vidar (1984), «Om interesse- og selvhjelpsorganisasjonenes sosialpolitiske rolle». I: Lorentzen (red.), *Privat eller offentlig velferd?* Oslo: Universitetsforlaget.
14. Høgsbro, Kjeld (1992), *Sociale problemer og selvorganiseret selvhjelp i Danmark*. Frederiksberg: Samfundslitteratur
15. Jonassen, Wenche, Kari Stefansen og Kompetansesenter for voldsofferarbeid (2003), *Ideologi eller profesjonstenkning? En statusrapport om krisesentrene*. Oslo: Høgskolen i Oslo, Kompetansesenter for voldsofferarbeid.

16. Karlsson, Magnus (1997), *Självhjelpsgrupper i Sverige. En introduktion*. Sköndal: Sköndalsinstitutet.
17. Mehlbye, Jill og Mogens Nygaard Christoffersen (1992), *Selvhjælpsgrupper - omfang, karakter og erfaringar*. København: AKF Forlaget.
18. Nervik, Jon Arve, (1989), *Fra sosialhjelp til selvhjelp?* ISF-rapport 1989:10. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
19. Nilsen, Sigrun og Solbjørg Talseth (red.)(1995), *Selvhjelp på norsk*. NotaBene, Ø.K.S. rapport nr 95:6. Oslo: Høgskolen i Oslo, Avdeling for økonomi-, kommunal- og sosialfag.
20. NOU 1988:30, *Samvirke på nye områder - Fornyelse, selvhjelp og demokrati*.
21. Nylund, Marianne (2000), *Varieties of mutual Support and Voluntary Action. A Study of Finnish Self-Help Groups and Volunteers*. Helsinki: The Finnish Federation for Social Welfare and Health.
22. Pestoff, Victor (1991), «Social service i kooperativ regi». I: *Kooperativ årsbok 1991*. Stockholm: Föreningen Kooperativa Studier
23. Pestoff, Victor A. (1992), «Third Sector and Co-Operative Services – An Alternative to Privatization». *Journal of Consumer Policy*, 15(1):21-45.
24. Sandbæk, Mona (2001), *Fra mottaker til aktør: brukernes plass i praktisk sosialt arbeid og forskning*. Oslo: Gyldendal akademisk.
25. Seim, Sissel (2006), *Egenorganisering blant fattige. En studie av initiativ, mobilisering og betydning av Fattighuset*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.
26. Seim, Sissel, Sigrun Nilsen og Ole K. Hjemdal (1997), *Selvhjelp blant marginale grupper. Alternative strategier*. Oslo: Høyskolen i Oslo.
27. Sundell, K. Linderoth, E. Ek Lundström, U. og Ståhle, Y. (1991), *Det våras för föräldrakooperativen. En studie av Stockholms föräldrakooperativa daghem*. FoU-rapport 1991:4. Stockholm: Stockholms socialtjänsts forsknings- og Utvecklingsbyrå.

28. Trygged, Sven (2000), *Från fristugan till friskolan. Ett föräldrakooperativ i förändring*. Working paper No 16. Stockholm: Sköndal Institute.
29. Wijkstrøm, Filip (1994), «Den ideella sektorns roll». I: Alex, P. et al (red.), *Kooperation & Vålfärd*. Stockholm: Föreningen Kooperativa Studier.

Idrett

Under dette punktet har vi samlet samfunnsvitenskapelig idrettsforskning som ikke er plassert under temaene foran. Referansene her får dermed et preg av å være et oppsamlingsheat, fellesnevneren er at de dreier seg om idrett i en eller annen form. Vi har utelatt den mer prestasjonsorienterte idrettsforskningen. Også medisinsk orientert forskning er holdt utenfor.

Den samfunnsvitenskapelige idrettsforskningen springer i liten grad ut av forskning om frivillige organisasjoner. Noen arbeider dreier seg om idrettens økonomiske vilkår (4, 5, 17, 19). Andre tar opp idrettets samfunnsmessige betydning, som sosialt arbeid (1, 11, 15) eller som fritidsbeskjeftigelse (3, 26, 28). Det finnes også mer helhetlige oversikter om idrett, organisering og samfunn (6, 7, 12, 22, 27).

1. Alrø Olesen, Lars (1989), *Idræt og socialt arbejde i samspil*. København: Idrætsforsk og Socialstyrelsen.
2. Danielsen, Øivind (1987), *Den nye breddeidretten*. 3. delrapport fra prosjektet «Idrett, fritid og levekår». Oslo: FAFO.
3. Dølvik, Jon Erik, Øivind Danielsen og Gudmund Hernes (1988), *Kluss i vekslinga. Fritid, idrett og organisering*. Oslo: FAFO.
4. Enjolras, Bernard (2002), «The Commercialization of Voluntary Sport Organizations in Norway». *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 35(1):352–376.
5. Enjolras, Bernard (2001), *Community-based economy, marked and democracy. The case of Norwegian voluntary sport organisations*. ISF-rapport 2001:6. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
6. Enjolras, Bernard, Ørnulf Seippel og Ragnhild Holmen Waldahl (2005), *Norsk idrett. Organisering, fellesskap og politikk*. Oslo: Akilles.

7. Enjolras, Bernard og Ørnulf Seippel (2001), *Norske idrettslag 2000: struktur, økonomi og frivillig innsats*. ISF rapport 2001:4. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
8. Fasting, Kari og Mari-Kristin Sisjord (1986), «Gender, verbal behavior and power in sports organizations». *Scandinavian Journal of Sports Sciences*. 8(2):81-85
9. Hansen, Jørn (1988), «Idrættens og samfundets krise». I: Michael Andersen (red.), *Splinter af dansk idræt*. Ringkøbing: Odense Universitetsforlag.
10. Hansen, Jørn (1990), «Sport» og «dansk idræt». I: *Kropskultur og idræt regionalt, nationalt og internationalt. Idræthistorisk Årbog*, 6. årgang. Odense: Universitetsforlaget.
11. Heinilä, Kalevi (1989), «The Sports Club as a Social Organization in Finland», *International Review for Sociology of Sport*, 24(3):225-248
12. Ibsen, Bjarne et. al. (1991), *Idræt i bevægelse*. København: Gads Forlag.
13. Klausen, Kurt Klaudi (1988), «Den danske idrætsforening». I: Andersen, Michael et al. *Splinter af dansk idræt*. Ringkøbing: Odense Universitetsforlag.
14. Kulturministeriet (1987), *Betænkning om breddeidrætten i Danmark*. Bind I, II og III. København: Betænkning nr. 1094.
15. Kaarhus, Randi, (1990), *Ungdom og fritidsklubb i idrettsmiljø*. Oslo: Kirke- og kulturdept./Ungdoms- og idrettsavd.
16. Kulturdepartementet (1997), *Idretten - folkebevegelse og folkeforlystelse?* Oslo: Kulturdepartementet.
17. Nielsen, Klaus og Riiskjær, Søren (1987), «Financial Dependence and Organizational Autonomy: The Economy of Voluntary Sport in Denmark». *International Review for Sociology of Sport*, 22(3): 193-208
18. Olofsson, E. (1989), *Har kvinnorna en sportslig chans? Den svenska idrottsrörelsen och kvinnorna under 1900-talet*. Umeå: Umeå Universitet.

19. Olson, Hans-Erik (1991), «Idrotts- og friluftslivets politiska ekonomi». I: Andersson, Johnny (red.). *Turbulens i rörelsen. Sju perspektiv på idrottens framtid*. Stockholm: SISU:Sveriges riksidrottsförbund.
20. Seippel, Ørnulf (2005), «Sport, Civil Society and Social Integration». *Journal of Civil Society*, 1(3):247-265
21. Seippel, Ørnulf (2004), «The World According to Voluntary Sport Organizations: Voluntarism, Economy and Facilities». *International Review for the Sociology of Sport*, 39(2):223–232.
22. Seippel, Ørnulf, red. (2002), *Idrettens bevegelser. Sosiologiske studier av idrett i et moderne samfunn*. Oslo: Novus Forlag.
23. Skaset, Hans B. (1991), «Norsk idrett mot år 2000: Enhet eller splittelse?». I: Selle, Per (red.), *Organisasjonssamfunnet i ei brytningstid. Utfordringer i 90-åra*. Bergen: Alma Mater Forlag.
24. Slack, Trevor (1985), «The Bureaucratization of a Voluntary Sport Organization». *International review for sociology of sport*, 20(3): 145-166.
25. Stensaasen, Svein (1982), «A coordinated, comparative study of sports involvement among Scandinavian youngsters». *Scandinavian Journal of Sports Sciences*. 4(1): 17-25
26. Stortingsmelding nr. 41 (1992), *Om idretten - Folkebevegelse og folkeforlystelse*. Oslo: Kulturdepartementet.
27. Eikrem, Yngve, Ingrid Tollånes, Geir Johannessen og Norges idrettsforbund og olympiske komité (2002), *Tilstandsrapport for norsk idrett: Medlemskap, aktivitet, frivillighet, demokrati, anlegg, økonomi, voksenopplæring, dopingprøver, OL-medaljer*. Oslo: Norges idrettsforbund og olympiske komité.
28. Ulseth, Anne-Lene Bakken (2004), «Social Integration in Modern Sport. Commercial Fitness Centres and Voluntary Sports Clubs». *European Sport Management Quarterly*, 4(2):95-115.

J

Miljø, nærmiljø og lokalsamfunn

En viktig gren av forskningen om frivillige sammenslutninger dreier seg om deres forankring i, og betydning for lokalsamfunn og nærmiljø. I Norge har den betegnelser som nærmiljøarbeid, utviklingsarbeid, i Danmark refereres gjerne til grasrot- eller borgerinitiativ. En stor del av den nordiske forskningen på dette feltet består i vurderinger og evalueringer av offentlige initiativ. Blant arbeidene er det noen som gir teoretiske, generaliserte eller allmene syn på nærmiljøarbeidet (5, 10, 13, 16, 18). Andre omhandler mer spesifikt lokale samarbeidsrelasjoner mellom myndigheter og organisasjoner (6, 11, 12, 29). Noen arbeider dreier seg om forsøkene med frivillighetsentraler (4, 15, 25).

I tillegg har vi under dette avsnittet tatt med referanser til sentrale arbeider innen den voksende litteraturen om frivillig organisering rundt miljøspørsmål, der forholdet til de fysiske omgivelsene står i fokus (2, 3, 20, 23, 24, 28).

1. Arntsen, Dag og Borgås, Johan (1987), *Lokalt utviklingsarbeid i utkantstrøk*, SNU-rapport nr. 5. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning
2. Bortne, Øystein, Gunnar Grendstad, Per Selle og Kristin Strømsnes (2001), *Norsk miljøvernorganisering mellom stat og lokalsamfunn*. Oslo: Samlaget.
3. Boström, Magnus (2001), *Miljörelsens mångfald*. Lund: Arkiv förlag.
4. Brekke, Jan-Paul (1994), *Frivillighet og lokalsamfunn. En studie av to frivillighetssentralers omgivelser*. ISF-rapport 1994:12. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
5. Bøgh, Charlotte og Claus B. Olsen (1989), *Lokalsamfunnsforskning - tendenser og perspektiver*. København: Sikon.

6. Carlsson, Yngve og Randi Kaarhus (1990), *Strategier i nærmiljøarbeidet: Fra Fase I til fase II i Statens nærmiljøforsøk*. NIBR-rapport 1990:15. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning
7. Caulkins, D. Douglas (1983), «Community, Subculture, and organizational Network in Western Norway». I: David Horton Smith og Jon Van Til (eds.): *International Perspectives on Voluntary Action Research*. Washington: University Press of America.
8. Gullestad, Marianne (1985), *Livstil og likhet. Om nærmiljøet i byer*. Oslo: Universitetsforlaget.
9. Gundelach, Peter (1980), *Græsrodder er seje!* Århus: Politica.
10. Hansen, Tore og K. Newton (1985), «Voluntary Organizations and Community Politics: Norwegian og British Comparisons». *Scandinavian Political Studies*, 8(1-2):1-21.
11. Hauge, Jarleiv (1986), *Fra interesseorganisasjon til lokalforvaltning: En undersøkelse av en frivillig organisasjon med planleggingsoppgaver*. Hovedfagoppgave i administrasjons- og organisasjonsvitenskap, Universitetet i Bergen.
12. Holte, Bente (1982), *Tiltak i nærmiljøet. Erfaringer fra statlige tilskottsordninger*. Stipendiatrapport, Miljøverndepartementet.
13. Kaul, Sigrun, (1982), *Nærmiljø og nærmiljøverdier: forsøk på en definisjon*. NIBR-notat 107. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning
14. Kaarhus, Randi (1991), *Norske nærmiljøforsøk*. NIBR-Rapport 8. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
15. Kloster, Elizabeth, Hilde Lidén og Håkon Lorentzen (2003), *Frivillighetssentralen: resultater, erfaringer, forandringer*. ISF-rapport 2003:4. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
16. Milofsky, Carl (1987), «Neighborhood-Based Organizations: A Market Analogy». I: Walter Powell (red.), *The Nonprofit Sector*. New Haven, Conn.: Yale University Press.

17. Rasch, Bjørn Erik og Rune J. Sørensen (1984), «Geografisk mobilitet, naboskapsintegrasjon og frivillig organisering i lokalsamfunn», *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 25(1):55-77.
18. Røiseland, Asbjørn (1999), «Lokalsamfunn og demokrati - teoretiske og metodiske aspekter ved begrepet 'sosial kapital'». *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*, 15(2):184-201.
19. Schiefloe, Per M. (1985), *Nærmiljø i bysamfunn*. Oslo: Universitetsforlaget.
20. Göksen, Fatos et al. (red.) (2003), *Integrating and Articulating Environments. A Challenge for Northern and Southern Europe* Lisse: Swets & Zleitlinger Publishers.
21. Seippel, Ørnulf (2001), «From Mobilization to Institutionalization? The Case of Norwegian Environmentalism». *Acta Sociologica*, 44(2):123-138.
22. Seippel, Ørnulf (2000), *Modernitet, politikk og miljø*. ISF-rapport ISF-rapport 2000:6. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
23. Seippel, Ørnulf (1998), *Miljøbevegelsens ideologi i et moderne samfunn*. Oslo: Prosus.
24. Skogen, Ketil (1996), *De skal arve jorden: ungdom og miljøvern i 90-årene*. Oslo: Program for ungdomsforskning, Norges forskningsråd.
25. St.meld. 16 (1993-94), *Lat ikke graset gro att mellom grannar. Om videreføring av arbeidet med frivillighetssentraler*. Oslo: Sosial- og helsedepartementet.
26. Sæterdal, Anne (1988), *Oppgaver for lokale fellesskap*. Rapport fra Statens Nærmiljøutvalg, nr. 1, Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
27. Søholt, Susanne (1988), *Erfaringer fra forsøk med felleshus*. SNU-rapport nr. 2, Oslo: NIBR.
28. Taugbøl, Trond (1994), *Miljøvernssamarbeid mellom kommune og frivillige organisasjoner*. Oslo: Kommunenes Sentralforbund/Kommuneforlaget.

29. Thuen, Trond og Cato Wadel (1981), *Lokale samfunn og offentlig planlegging*. Tromsø: Universitetsforlaget.

K

Barn og ungdom

Det kan synes å være mindre forskning på spesifikke barne- og ungdomsorganisasjoner enn det store tilfanget av frivillig organisering og deltakelse på dette feltet skulle tilsi. Noen av de forskningsarbeidene som finnes, dreier seg om virkningene av offentlig politikk og tilskuddsordninger på organisasjonene (6, 11, 12, 14, 22, 27). Andre dreier seg om deltakelsen i barne – og ungdomsorganisasjoner (1, 4, 7, 18, 20, 24, 26). En tredje kategori tar for seg frivillige organisasjoners rolle for skolefritidsordninger og annet barne- og ungdomsarbeid (2, 10, 13, 15, 19).

1. Dahlgren, Anita (1989), *Ungdomarna och föreningslivet*. Stockholm: Statens ungdomsråd.
2. Dansk Ungdoms Fællesråd (1987), *Sådan gik det - skolefritidsordninger med foreningsinddragelse*. København: Dansk Ungdoms Fællesråd.
3. Endal, Dag (1991), «Mennesket vil fortsatt være menneske. Ungdomsorganisasjonenes situasjon». I: Selle, Per (red.), *Organisasjons-samfunnet i ei brytningstid. Utfordringer i 90 åra*. Bergen: Alma Mater Forlag.
4. Europakommisjonen. Generaldirektorat XXII Uddannelse og Ungdomsanliggender (1999), *European voluntary service for young people*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
5. Fortun, Unni (1988), *Ein god nr. 2. Frivillig barne- og ungdomsarbeid på lokalplanet*. Oslo: Universitetsforlaget.
6. Frandsen, Lars (1980), «Dansk Ungdoms Fællesråd - foreninger og offentlige tilskud». I: Buksti, Jacob (red.), *Organisationer under forandring*. Århus: Politica

7. Grue, Lars (1985), *Bedre enn sitt rykte. En undersøkelse av ungdoms fritidsbruk*. Oslo: STUI.
8. Kulturforum: *Samordnet musikkopplæring/skolefritidsordning: samarbeidsarena for frivillige organisasjoner, musikkskolen og grunnskolen på lokalt plan*. Rapport fra programområde 1: Musikklivet i kommunene. Norges sang- og musikkråds handlingsprogram 1991-93. Oslo: Norges sang- og musikkråd.
9. Kaarhus, Randi, (1990), *Ungdom og fritidsklubb i idrettsmiljø*. Oslo: Kirke- og kulturdepartementet/Ungdoms- og idrettsavd.
10. Lidén, Hilde (1995), *De frivillige organisasjonenes deltakelse i skolefritidsordningen*. Rapport nr. 38. Trondheim: Norsk senter for barneforskning.
11. Lorentzen, Håkon og Krister Andreas Clausen Hoaas (2000), *Offentlig styring av frivillige organisasjoner. Med barne og ungdomsorganisasjonene som case*. ISF-rapport 2000:13. Oslo/Bergen: Institutt for samfunnsforskning/LOS-senteret.
12. Moshuus, Geir (1996), *Små beløp - Stor innsats. Om økonomien i barne- og ungdomsorganisasjonene lokalt, regionalt og sentralt fra 1980 til 1993*. Rapport 4/96. Oslo: UNGforsk.
13. Nilsen, Bernt (1996), *Frivillige organisasjoner i skolefritidsordninger*. Oslo: Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.
14. Olson, Hans Erik (1992), *Staten och ungdomens fritid. Kontroll eller autonomi?* Lund: Arkiv.
15. Sandvig, Anders (1991) *Ungdom i gråsonen: om samarbeid mellom frivillige organisasjoner, skole og Tyrilikollektivet*. Rapport 91:3, Norges kommunal- og sosialhøgskole, Oslo.
16. Skogen, Ketil (1993), *Ungdom, friluftsliv og organisasjoner*. Rapport 2/93. Oslo: NAVFs program for ungdomsforskning
17. Stafseng, Ola (1992), *Youth and youth movements towards year 2000*. Rapport 1/92. Oslo: UNGforsk.

18. Teige, Kirsten Helene (2005), *Unge medborgere? En kvalitativ analyse av demokratisk opplæring, medborgerskap og politisk engasjement hos medlemmer i norske ungdomsråd*. Masteroppgave i statsvitenskap, NTNU.
19. Tein, Kristen (1991), *Skolefritidsordninger og frivillige organisasjoner: 10 bud m/forklaring*. Oslo: Landsrådet for norske ungdomsorganisasjoner.
20. Tjelflaat, Torill og Graham Clifford (1999), *Ansvar eller egeninteresse? Unge voksnes forhold til frivillig aktivitet*. Trondheim: Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge.
21. Ullberget, Aslak A. (1995), *Seksuelle overgrep: utfordringer for frivillige og ansatte i lag og organisasjoner*. Oslo: Barne- og Familiedepartementet.
22. Vestby, Guri Mette og Moen, Bjørn (1989), *Lokale tiltak for barn og unge. Evaluering av statlige tilskuddsordninger*. NIBR-rapport 1989:13. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
23. Vestel, Viggo, Guro Ødegård og Tormod Øia (2003): «*Veien til makta og «det gode liv»? Evaluering av medvirkningsarbeid blant unge i Porsgrunn kommune*». Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).
24. Wollebæk, Dag (2001), «*Moderniseringen av organisasjonsrammen i et generasjonsperspektiv*». *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 1(1):69-87.
25. Wærdahl, Randi (1993), *Aktivitet og fritid. Kommunale ungdomsundersøkelser i perioden 1988-93*. Rapport 6/93. Oslo: UNGforsk.
26. Ødegård, Guro (2006), «*Troløs Ungdom. Endringer i ungdoms deltakelse i frivillige organisasjoner fra 1992 til 2002*». I: Åse Strandbu og Tormod Øya, (red.), *Nye ungdomsliv. Skole, fritid og ungdomskultur*. Oslo: Pax.
27. Ødegård, Guro og Barne- og likestillingsdepartementet (2006), *Fritid med mening: statlig støttepolitikk for frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner: utredning fra et offentlig utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon 9. september 2005: avgitt til Barne- og likestillingsdepar-*

tementet 29. juni 2006. Oslo: Departementenes servicesenter, Informasjonsforvaltning.

28. Ødegård, Guro, Fredrik Engelstad og Makt- og demokratiutredningen 1998-2003 (2003), *Ungdom, makt og mening*. Oslo: Gyldendal akademisk.
29. Øia, Tormod (1994), *Norske ungdomskulturer*. Vallset: Oplandske Bokforlag.
30. Øia, Tormod og Ungforsk (1996), *Ung på 90-tallet*. Oslo: Cappelen akademisk forlag: Ungforsk.

L

Helse- og sosialfeltet

Helse- og sosialfeltet utgjør et omfattende tema for forskning omkring frivillig organisering. Feltet kan brytes ned i ulike delområder, og på hvert av disse finner man et varierende omfang av forsknings- og utredningsarbeider. De viktigste delområdene er funksjonshemmede (23, 26, 27), eldre (13), alkohol- og narkotika (1, 29), tiltak for mishandlede kvinner (14) og hjelp til fattige og hjemløse (9, 22).

Hovedtyngden av forskningen på frivillige organisasjoner innen helse- og sosialfeltet dreier seg om det som gjerne betegnes som frivillig, sosialt arbeid (2, 5, 6, 7, 21, 28). Betegnelsen er dels en videreføring av sosionomiens forståelse av (faglig) sosialt arbeid, dels er den en generell betegnelse på ubetalt innsats mot vanskeligstilte i samfunnet. En viktig del av denne forskningen dreier seg om det frivillige, sosiale arbeidet på velferdspolitikken område (3, 15, 16, 17, 18, 20, 25).

Relevant litteratur for dette feltet finnes også under punkt G og H i denne oversikten. Det henvises videre til en samlet nordisk oversikt over forskning på feltet redigert av A.-L. Matthies, se referanse (19) under.

1. Angell, Olav Helge (1994) *Misjon eller terapi i rusmiddelomsorga? Tradisjon og modernitet i religiøse behandlingsinstitusjonar*. Diakonhjemmets høgskolesenter, Forskningsavdelingen. Dr.philos avhandling.
2. Berven, Nina (2001), «Sanitetsforeningen og Nasjonalforeningen - både gjenoppdaget og marginalisert». I: Nina Berven og Per Selle, (red.), *Svekket kvinnemakt? De frivillige organisasjonene og velferdsstaten*, s. 84-109. Oslo: Gyldendal.
3. Berven, Nina (2000), *Fra legitimitet til gammeldagshet: En analyse av det skiftende politiske rommet for brede helse- og velferdsorganisasjoner*. LOS-senterrapport R0005. Bergen: LOS-senteret.

4. Berven, Nina og Per Selle (red.) (2001), *Svekket kvinnemakt? De frivillige organisasjonene og velferdsstaten*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
5. Berentsen, Gustav (1991), «Kan vi komme framtiden i forkjøpet? Privat institusjonsbasert frivillig innsats». I: Selle, Per (red.) *Organisasjonssamfunnet i ei brytningstid. Utfordringer i 90-åra*. Bergen: Alma Mater Forlag.
6. Chartrand, Sébastien (2004), *Work in voluntary welfare organizations. A sociological study of voluntary welfare organizations in Sweden*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
7. Daatland, Sven Olav (1981), «Frivillighet i sosialsektoren». *Sosialt Forum*, bd.2, 1981.
8. *Den tredje sektor som ressurs og utfordring i sosialt arbeid*. Diakonhjemmets Høgskolesenter, rapport fra Nordisk sosialhøgskolekonferanse 13-17 august 1993.
9. Gautun, Heidi, Tone Fløtten og Jon Anders Drøpping (2005), *Når nøden er størst: en analyse av frivillige organisasjoners hjelp og tilbud til fattige*. FAFO-rapport, bind 476. Oslo: FAFO.
10. Grassman Eva Jeppsson (1994), *Third Age Volunteering in Sweden*. Stockholm: Sköndals institutets skriftserie, no 2.
11. Jakobsen, Liselotte og Jan Ch. Karlsson, (1995), «Obetalda tjänster. Frivilliga insatser, hemarbete och reciproka tjänster». I: Svensson, Lennart G og Pál Orbán (red.): *Människan i tjänstesamhället*, s. 260-285. Lund: Studentlitteratur.
12. Jeppesen, Kirsten Just og Dorte Høeg, (1987), *Private hjælpeorganisationer - på det sociale område*. København: Socialforskningsinstituttet.
13. Johansson, Lennarth (1991), *Caring for the next of kin. On Informal care of the elderly in Sweden*. Uppsala: Uppsala Universitet.
14. Klausen Kurt Klaudi (1994), «From fringe to paragoovernmental organizations - the institutionalization of Danish centers for women». I: F. Davidson Perlmutter (red.) (1994): *Women and Social Change: Non profits and Social Policy*. Washington DC: Nasw Press.

15. Kramer, Ralph M. et al. (1993), *Privatization in Four European Countries. Comparative Studies in Government-Third Sector Relationships*. New York: M. E. Sharpe.
16. Larsson Stig (red.) (1996), *Frivilligt välfärdsarbete & offentlig ansvar*. Göteborg: Nordiska utbildningsprogrammet för utveckling av social service (NOPUS).
17. Lorentzen, Håkon et al. (1995), *Ansvar for andre. Frivillighetssentralen i norsk velferdspolitik*. Oslo: Universitetsforlaget.
18. Lundström, Tommy og Lars Svedberg (2003), «The voluntary sector in the social democratic welfare state». *Journal of Social Policy*, 32(2): 217-238.
19. Matthies, Aila-Leena, red. (2006), *Nordic civic society organisations and the future of welfare services – a model for Europe? Vol. 2006:517*. Copenhagen: Nordic Council of Ministers.
20. Morken, Kristin og Per Selle (1994), «Being a Alternative Movement in a 'Statefriendly' Society» I: Perlmutter, Felice D. (Ed.): *Women and Social Change: Cross-Cultural Case Studies of NonProfit Organizations*, Washington, D.C.: NASW Press.
21. Nerjord, Ragnhild og Frivillighetens samarbeidsorgan (1997), *Vennlig hilsen det frivillige Norge*. Oslo: FRISAM
22. Nordfeldt, Marie (2000), «De frivilliga organisationernas roll för de hemlösa». I: Weddig Runquist og Hans Swärd, red., *Hemlöshet. Om olika perspektiv och förklaringsmodeller*, 151-167. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
23. Olsen, Bennedichte C. Rappana (1994), *Mangfold og muligheter? En brukerstudie av funksjonshemmedes organisasjoner*. NKSH-rapport 5. Oslo: Norges kommunal- og sosialhøgskole.
24. Olsen, Bennedichte C. Rappana (1989), *Omsorg mot år 2000: frivillige organisasjoners rolle i omsorgsarbeidet*. Oslo: Norges Røde kors.

25. Repstad, Pål (2004), *Dugnadsånd og forsvarsverker: tverretattlig samarbeid i teori og praksis*. 2. utg. utg. Oslo: Universitetsforl.
26. Ravneberg, Bodil og Per Solvang (1995), *Funksjonshemmedes organisasjoner og personlig assistanse: skandinaviske utviklingstrekk*. Universitetet i Bergen, Institutt for administrasjon og organisasjonsvitenskap.
27. Sellerberg, Ann-Mari (1993), *Handikapp och organisering. En sociologisk tolkning*. Lund: Lunds Universitet.
28. SOU 1993:82: *Frivilligt socialt arbete. Kartläggning och kunskapsöversikt*.
29. Villadsen, Kaspar (2000), «Frivillige organisationers rolle på alkohol- og narkotikaområdet - rummer disse organisationer en særlig rationalitet og særlige arbeidsmetoder?». *Sociologisk tidsskrift*, 8(3):159-186.

M

Kirke, diakoni, misjon og livssyn

Det finnes en relativt rikholdig litteratur om det livssynsbaserte frivillige arbeidet i skandinaviske land, mange med historisk tilsnitt (se også punkt C). De arbeidene som er tatt med her, er i hovedsak av samtidskarakter. Flere arbeider fokuserer på frivillig organisering innen religiøse organisasjoner generelt (1, 3, 11, 12, 13, 16, 18). Noen arbeider har preg av å være vurderinger av de problemene som livssynsbaserte organisasjoner står overfor i dagens samfunn (2, 7, 9). Det er også endel litteratur som omhandler frivillig sosialt arbeid utført av religiøse organisasjoner (6, 10, 14, 19, 20. Se også punkt L).

1. Amnå, E. og Johannesson, L. (1993), *Tro mot tradition. Om frikyrklig identitet*. Stockholm: Carlssons.
2. Bondevik, O. (1991), «Er misjonsorganisasjonene i stand til å omstille seg?». I: Selle, Per (red.): *Organisasjonssamfunnet i ei brytningstid. Utfordringer i 90-åra*. Bergen: Alma Mater.
3. Borgen, Peder og Brynjar Haraldsø (red)(1993), *Kristne kirker og trossamfunn*. Trondheim: Tapir.
4. Biddle, Jeff E. (1992), «Religious Organizations». I: Clotfelter, Charles T. (red.): *Who Benefits from the Nonprofit Sector?* s. 92-133 Chicago: The University of Chicago Press.
5. Dokumentasjonsinstitutt for Næringsliv og Organisasjoner (DINO) (1989), *Kristelige organisasjoner. Arkivene og forskningen*, DINOaktuell, nr.1/1989, Stavanger: DINO.
6. Duckert, Fanny og Mona Duckert (red.) (1984), *Behandling av rusmiddelbruk - er profesjon og livssyn på kollisjonskurs?* Oslo: Statens institutt for alkoholforskning.

7. Dørum, Odd Einar (1991), «Utfordringer i 90-årene for helse- og sosialinstitusjoner: Kirkens Bymisjon». I: Selle, Per (red.) *Organisasjonssamfunnet i ei brytningstid. Utfordringer i 90-åra*. Bergen: Alma Mater Forlag.
8. Goa, Jane Synnøve og Berit Lyngøy (1995), *Hvordan blir økonomisk styring brukt i 2 kristelige organisasjoner for å nå overordnede mål*. Studentarbeid, Høgskolen i Buskerud, Ringerike.
9. Hallaråker, K.J. (1991), «Utfordringer for misjonsorganisasjonene i 90-åra. Tilpasningsproblem og indre spenningar». I: Selle, Per (red.), *Organisasjonssamfunnet i ei brytningstid. Utfordringer i 90-åra*. Bergen: Alma Mater
10. Haugland, Bergit (1992) *Det profesjonelle medmenneske. En analyse av frivillig arbeid i Kirkens SOS*. Hovedoppgave, Institutt for Sosiologi, Universitetet i Oslo.
11. Hegstad, Harald (2005), «Trossamfunnenes autonomi i Norge». *Kirke og Kultur*, 110(2):243-253.
12. Jørgensen, Tor Berger (1996), «Omstilling i organisasjonene». *Årbok for den norske kirke*, 45:104-105.
13. Kleppa, Johannes og Alf Henry Rasmussen (2003), *Reise i bedehusland: bedehusene i Rogaland*. Bergen: Sambåndet forl.
14. Lindberg, E. (1993), *Det goda arvet: Om diakoni och fivilligt socialt arbete: Medmänsklig omsorg - fivilligt eller samhälleligt ansvar?* Stockholm: Broderskaps förlag.
15. NOU 1979:15, *Diakonitjenesten i lokalsamfunnet*.
16. Repstad, Pål og Jan-Olav Henriksen (2005), *Mykere kristendom? Sørlandsreligion i endring*. Bergen: Fagbokforlaget.
17. Repstad, Pål og Tone Lund-Olsen (2003), *Forankring eller frikopling? Kulturperspektiver på religiøst liv i dag*. Kristiansand: Program for kulturstudier: Høyskoleforlaget
18. Repstad, Pål (1991), «Ideologisk opprustning og strukturell trimming». I: Selle, Per (red.) *Organisasjonssamfunnet i ei brytningstid. Utfordringer i 90-åra*. Bergen: Alma Mater Forlag.

-
19. Rotvold, Gunn-Hilde, (1995), *Forpliktende frivillighet: en studie av det frivillige fellesskapet i Tromsø Bymisjon*. Hovedoppgave i samfunnsvitenskap, Universitetet i Tromsø.
 20. Yeung, Anne Birgitta (2004), *Individually together. Volunteering in late modernity: social work in the Finnish church*. Helsinki: The Finnish Federation for Social Welfare and Health

Institutt for samfunnsforskning

Rapport 2006:9

<i>Forfatter/Author</i> Iselin Theien, Rolf K. Andersen, Ole Alexander Opdalshei og Håkon Lorentzen
<i>Tittel/Title</i> Frivillige organisasjoner En kommentert bibliografi 2006
<i>Sammendrag</i> Begrepet «sivilsamfunn» dekker sammenslutninger mellom stat, marked og familie. Feltet rommer frivillige organisasjoner, stiftelser, selvhjelpsgrupper, fagforeninger og andre verdi- og interessesammenslutninger. Dette er en bibliografi over forskningsbasert litteratur knyttet til deler av dette feltet. Hovedtyngden av litteraturen er utgitt i perioden 1980 til 2006, med vekt på Norge og Skandinavia. Bibliografien dekker sammenslutninger med ideelt eller allmennyttig formål, og utelater næringsorganisasjoner, fagforeninger og andre organisasjoner knyttet til arbeidslivet. Skriftene er ordnet etter tema/ problemstilling, samt organisasjonstype i 13 kategorier totalt, med en kort innledning for hver kategori.
<i>Emneord</i> Frivillige organisasjoner. Sivilsamfunn. Tredje sektor.
<i>Summary</i> The term «civil society» covers associations and activities between state, market and family. The field includes voluntary organisations, foundations, self-help groups, trade unions and other value- and special interest groups. This report presents a bibliographic overview of research-based literature, particularly related to voluntary associations, mainly published in the years between 1980 and 2006. Most publications cover Norway and Scandinavia, but important works from other European countries are also included. The bibliography covers membership-based organisations pursuing altruistic and social aims, excluding professional associations, trade unions and other organisations related to the economic sphere. The literature is divided into thirteen categories in total, according to theme or type of organisation, with a short introduction to each category.
<i>Index terms</i> Voluntary organisations. Civil society. Third sector.